

Se på humlebier i haven

Sol med skiftende skydække, vekslende byger og store tykke brumbasser, der summende flyver fra blomst til blomst. Så er det rigtig sommer i Danmark!

AF **YOKO L. DUPONT**, SEKTION FOR PLANTE OG INSEKTØKOLOGI, INSTITUT FOR BIOSCIENCE, AARHUS UNIVERSITET, OG **HENNING BANG MADSEN**, BIOLOGISK INSTITUT, KØBENHAVNS UNIVERSITET

Humlebierne er nogle af vores mest iøjnefaldende og almindelige vilde bier. Selvom de ikke så godt kan lide at blive våde, er de ret robuste og er godt tilpassede vores kølige, nordiske klima med deres tykke pels. Længe før andre insekter vågner op til dåd, kan man høre humlebierne arbejde i en kølig morgenstund – eller sent om aftenen. Om foråret kommer de første store humlebidronninger fra deres vinterhi så tidligt som marts, og de sidste forsvinder først hen på efteråret.

Humlebiens livscyklus

Humlebierne bor i kolonier. Et bo er grundlagt af en dronning, som lægger det første kuld æg, som hun selv opfoster. Disse bliver til arbejderbier, som er hunner, der ikke selv lægger æg, men i stedet hjælper dronningen. De er i reglen lidt mindre end dronningen, men kan variere i størrelse. Arbejderne indsamler pollen og nektar fra blomster og hjælper med at passe de æg og larver, som dronningen lægger, mens dronningen koncentrerer sig om æglægningen. Kolonien vokser gennem nogle uger, og når den er på sit højeste, kan der være flere hundrede bier i boet. På dette tidspunkt begynder kolonien også at klække hanner og nye dronninger. De flyver ud og parrer sig, og de nye dronninger søger føde på blomsterne for at fede sig op inden den lange overvintring til næste forår. Til sidst går den gamle koloni i opløsning, og kun de nye, parrede dronninger overvintrer til næste forår.

◀ Havehumle, *Bombus hortorum*, kan med sin lange tunge nå nektaren i dybe, langkronede blomster, som her ved kulsukker.

◀ Agerhumle, *Bombus pascuorum*, har et bredt blomstervalg. Her suger den nektar i rødgløve.

FOTOGRAFIER: YOKO L. DUPONT

Haven er et godt sted for humlebier

Haver er gode steder for humlebier at bygge rede. En britisk undersøgelse har vist, at der var særligt mange humlebireder i haver med kompostdynger og –beholdere og fuglekasser, som humlebieerne ofte byggede rede i. De fleste humlebier bygger rede i jorden, gerne i forladte musehuller. Men som regel er det ikke let at finde en humlebis rede. Man kan dog være heldig at opdage et bo tilfældigt. I haver kan det ofte være arten hushumle, *Bombus hypnorum*, der, som navnet antyder, ofte er knyttet til huse og haver. Boet kan findes under et tag, i et skur, i en gammel mur eller en fuglekasse. Hvis man er virkelig ivrig efter at få humlebier til at bosætte sig i sin have, kan man prøve at bygge en humlebiredekasse (eller købe én fra nettet). Man skal dog være forberedt på, at selv med en velindrettet humlebikasse, er det ikke altid, at en humlebidronning frivilligt flytter ind.

Foretrækker nogle blomster fremfor andre

De humlebiarter, som almindeligvis findes i haver, er ikke så kræsne og kan håndtere en lang række blomster. Alligevel foretrækker de nogle blomster frem for andre, sikkert fordi de er rige på nektar og pollen eller særligt talrige. Humlebieerne besøger flittigt blomstrende frugttræer, bærbuske og kryd-derurter og blomstrende buske og træer som pil, *Salix* spp., dværgmispel, *Cotoneaster* spp., og snebær, *Symphoricarpos* spp., samt enårige og flerårige urter – særligt af ærteblomst-, læbeblomst- og kurvblomst-familien. Hvis havens græsplæne ikke klippes alt for tæt, kan humlebier have glæde af især hvidkløver, *Trifolium repens*, brunelle, *Prunella vulgaris*, og kry-bende læbeløs, *Ajuga reptans*. Men også mælkebøtte, *Taraxacum* spp., og andre urter findes ofte naturligt i plænen, eller kan såes ud. Man kan også sætte løg af bl.a. krokus i havens græsplæne, der er blandt de første blomster, som de nye dronninger kan samle pollen og nektar fra.

Sammenhængende blomstring er vigtig

I villaområder nyder humlebier godt af mangfoldig-heden af blomstrende planter. Der er som regel altid blomster tilgængelige indenfor en kort flyveafstand og hen over hele sæsonen. Det gælder ikke mindst

▲ Hushumle, *Bombus hypnorum*, har bygget rede i en fuglekasse.

FOTOGRAFI: YOKO L. DUPONT

tidligt på året, hvor de overvintrede humlebidronninger grundlægger nye kolonier, og hvor fødeknaphed let kan blive en kritisk faktor for koloniens overlevelse. Humlebier har kun forråd til få dage og er derfor afhængige af en sammenhængende blomstring.

Modsat honningbier, som gerne flyver flere kilometer efter en god blomsterkilde, er mange humlebiarter ret lokale og flyver højst et par hundrede meter fra reden. Humlebier søger dog typisk ikke føde i umiddelbar nærhed af reden – muligvis for at holde reden skjult.

Det er sjovt at kigge på humlebieerne på blomsterne. Det er ofte de samme bier, som vender tilbage til blomsterpletten igen og igen. Humlebier følger dog ofte med i planternes blomstring, så selvom de i en periode foretrækker én bestemt slags blomster, tager de også af og til smagsprøver fra andre. På den måde kan de holde sig orienterede om, hvilke andre blomster, de kan skifte over til, når deres foretrukne fødeplanter begynder at afblomstre.

29 arter i Danmark

I Danmark er der fundet hele 29 arter af humlebier, men mange er sjældne og/eller knyttet til bestemte områder. Så det er ofte de samme 6–7 slags, som man ser i haver. Det kan godt være lidt svært at kende de forskellige arter, for selv den samme slags humlebi kan se noget forskellig ud, afhængigt af om det er en han eller hun, og om hvor slidt den er. Men med lidt øvelse, og særligt først på sommeren, før hannerne kommer frem, kan det godt lade sig gøre at kende de fleste.

▼ Hanner af jordsnyltehumler, *Bombus bohemicus*, samler brændstof (nektar) fra agertidsel.

FOTOGRAFI:

INGELISE

LAURIDSEN

Agerhumle, *Bombus pascuorum*.

En grålig humlebi med brunt eller sort bryst. Den er mellem-langtungget, meget bred i sit blomstervalg og er en af de mest almindeligt forekommende humlebieer i haver. Den er ret variabel i udseende; særligt ses forskelle på brystet mellem Jylland (brun) og Sjælland (sort). FOTO: HBM

Mørk og lys jordhumle,

Bombus terrestris (foto) og *Bombus lucorum*. To arter, som ligner hinanden meget og er vanskelige at adskille. Arterne er korttunge og kan finde på at bide hul på langkronede blomster for at få fat i nektaren.

FOTO: YLD

Lille skovhumle, *Bombus pratorum*, er sort med

orangerød hale og ofte (men ikke altid) med gul stribe på brystet og bagkroppen. Det er en lille, kompakt art, der er meget almindelig i lysåbne skove og haver. Den er korttunget og bred i sit blomstervalg, men ses ofte ved blomstrende hindbær. Her tager den nektar fra kulsukker, *Symphytum* sp., gennem et hul, som sandsynligvis er lavet af en jordhumle. FOTO: HBM

De mest almindelige arter af humlebi i de danske haver

Havehumle, *Bombus hortorum*.

Den har to gule striber foran på brystet og i overgangen mellem bryst og bagkrop, samt en hvid hale. Meget karakteristisk har den aflangt hoved og den længste tunge blandt alle humlebieerne (op til 12,5 mm). Den er glad for dybe, langkronede blomster, særligt ærteblomster (især rødkløver) og læbeblomster. FOTO: HBM

Hushumle, *Bombus hypnorum*, har

brunt bryst og hvid hale. Den er korttunget og ses ofte sammen med lille skovhumle ved blomstrende hindbær. Arten er særligt knyttet til menneskelig bebyggelse og forekommer derfor ofte i haver. FOTO: HBM

Stenhumle, *Bombus lapidarius*,

er kulsort, med mørkrød hale og slank i forhold til lille skovhumle. Den er almindelig i agerlandet, men ses også i haver. Det er en korttunget art med et bredt blomstervalg.

FOTO: HBM

Et udvalg af gode humlebiplanter og deres blomstringstider

Mørkegrøn er hovedblomstringsperioden – lysegrøn er tidlig/sen blomstring.

Buske og træer

	MARTS	APRIL	MAJ	JUNI	JULI	AUGUST	SEPTEMBER
Pil, <i>Salix</i>							
Forårslyng, <i>Erica</i>							
Ribs, blodribs, stikkelsbær og solbær, <i>Ribes</i>							
Æble, pære, kirsebær og mirabelle, <i>Malus</i> , <i>Pyrus</i> og <i>Prunus</i>							
Blåbær og tyttebær, <i>Vaccinium</i>							
Brombær og hindbær, <i>Rubus</i>							
Klokkebusk, <i>Weigela</i>							
Snebær, <i>Symphoricarpos</i>							
Roser, <i>Rosa</i> (ikke dobbelt-blomstrende)							
Dværgmispel, <i>Cotoneaster</i>							
Klokkelyng, <i>Erica tetralix</i> , og hedelyng, <i>Calluna vulgaris</i>							

Krydderurter

	MARTS	APRIL	MAJ	JUNI	JULI	AUGUST	SEPTEMBER
Timian, <i>Thymus</i>							
Lavendel, <i>Lavandula</i>							
Salvie, <i>Salvia</i>							
Merian, <i>Oregano</i>							
Mynte, <i>Mentha</i> , og citronmelisse, <i>Melissa officinalis</i>							

Urteagtige planter inkl. løg og stauder

	MARTS	APRIL	MAJ	JUNI	JULI	AUGUST	SEPTEMBER
Krokus, <i>Crocus</i> , skilla, <i>Scilla</i> , og påskeliljer, <i>Narcissus</i>							
Lærkespore, <i>Corydalis</i>							
Lungeurt, <i>Pulmonaria</i>							
Læbeløs, <i>Ajuga</i>							
Kodriver, <i>Primula</i>							
Tvetand og døvnælde, <i>Lamium</i>							
Valmue, <i>Papaver</i>							
Blåklokke, <i>Campanula</i>							
Fladbælg, <i>Lathyrus</i>							
Knopurt, <i>Centaurea</i>							
Fingerbøl, <i>Digitalis</i>							
Hvid- og rødkløver, <i>Trifolium</i>							
Slangehoved, <i>Echium</i>							
Rundbælg, <i>Anthyllis</i>							
Blåhat, <i>Knautia</i>							
Okseøje, <i>Chrysanthemum</i>							
Honningurt, <i>Phacelia</i> , og hjulkrone, <i>Borago</i>							
Reseda, <i>Reseda</i>							
Katost, <i>Malva</i>							
Kattehale, <i>Lythrum</i>							
Galtetand og lammeøre, <i>Stachys</i>							
Brunelle, <i>Prunella</i>							
Stokrose, <i>Althaea</i>							
Purpursolhat, <i>Echinacea</i>							
Torskemund, <i>Linaria</i> , og løvemund, <i>Anthirrhinum</i>							
Solsikke, <i>Helianthus</i>							